

Sabohat Hashimova
Barno Do'stmatova

XITOIY
TILI
汉语

811.581

81.2

H 38

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA TA‘LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK INSTITUTI**

**Sabohat Hashimova
Barno Do‘stmatova**

XITOIY TILI

- 5120100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (xitoy tili),
5120700 – Jahon siyosati (Xitoy Xalq Respublikasi),
5231000 – Xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti va
mamlakatshunoslik (Xitoy Xalq Respublikasi)
ta‘lim yo‘nalishlari uchun darslik.

Boshlang‘ich kurs

I - qism

«Navro‘z»

Toshkent – 2017

Mazkur kitobni nashr etishda amaliy yordam bergan Xitoy Xalq Respublikasining O‘zbekiston Respublikasidagi Elchixonasiga o‘z minnatdoshligimizni izhor qilamiz.

UO‘K 30.8.5.2
KBK 80.(5O‘zb)12

X 52 Hashimova, Sabohat.

Xitoy tili / S. Hashimova. – Toshkent: «Navro‘z», 2017. – 176 b.

Ushbu darslik 5120100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (xitoy tili), 5120700 – Jahon siyosati (Xitoy Xalq Respublikasi), 5231000 – Xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti va mamlakatshunoslik (Xitoy Xalq Respublikasi) yo‘nalishlari bo‘yicha ta‘lim oluvchi talabalar uchun mo‘ljallangan. Shu bilan birga mazkur kitob xitoy tilini mahsus kurslarda va mustaqil ravishda o‘rganuvchilar uchun ham qimmatli manba bo‘lishi mumkin.

Har bir darsda mavzular bo‘yicha suhbat, yangi so‘zlar, grammatik izohlar, so‘z va so‘z iboralarini mustahkamlashga qaratilgan bir qancha mashqlar berilgan.

Darslik Toshkent davlat sharqshunoslik instituti O‘quv-uslubiy kengashida muhokama etilgan va nashrga tavsiya etilgan. Toshkent davlat sharqshunoslik instituti Kengashining 2017-yil 26-yanvarda bo‘lib o‘tgan majlisining 6-sonli bayonnomasi.

Mualliflar:

Sabohat Hashimova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Barno Do‘stmatova, o‘qituvchi

Mas‘ul muharrirlar:

Xolida Alimova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Hu Zizi, Lanchjou davlat universiteti xitoy tili o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

Saodat Nosirova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Shirin Sodiqova, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Barcha huquqlar himoyalangan. Ushbu kitob egasini yozma ruxsatisiz kitobni biror bir qismini biror bir shaklda nashr etish, ommaviy elektron vositalarida sotish yoki tarqatish qonun tomonidan qat‘iyan ta‘qiqlangan.

MUQADDIMA

“Xitoy tili” darsligi mazkur fandan O‘zbekiston Respublikasi oliy o‘quv yurtlari uchun qabul qilingan davlat standartlari va namunaviy dasturga muvofiq ishlab chiqilgan bo‘lib oliy va o‘rta maxsus o‘quv yurtlar uchun mo‘ljallangan.

Bundan tashqari, mazkur kitob Xitoyda uzoq ba qisqa muddatli xizmat safarida yurgan O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Tashqi savdo vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar davlat qo‘mitasi, O‘zbekiston Respublikasi Havo yo‘llari davlat kompaniyasi xodimlari uchun ham kundalik ishda qulay va ixcham qo‘llanma vazifasini o‘tashi mumkin. Darslik ushbu sohadagi kitoblarga nisbatan amaliy mukammalligi, faktik materiallarga boyligi bilan ajralib turadi. Birinchi qism 8 darsdan iborat bo‘lib 20 dan ziyod mavzularni o‘rganishga mo‘ljallangan. Har bir darsda mavzular bo‘yicha suhbat, yangi so‘zlar, grammatik izohlar ilova etilgan. Tegishli mavzu bo‘yicha so‘z va so‘z iboralarini mustahkamlashga qaratilgan bir qancha mashqlar ham mavjud. Iyerogliflarning o‘qilishi “pinyin”, ya’ni xitoyda va barcha taraqqiy etgan mamlakatlarda qabul qilingan o‘qish usuli orqali berilgan. Bundan tashqari, “pinyin” xitoy tiliga xos ohang belgilari bilan ta’minlangan. Bular, albatta, o‘quvchilarga tegishli mavzular bo‘yicha so‘zlarni to‘g‘ri o‘zlashtirish uchun foydali.

Darslikning asosini Pekinda xorijiy davlatlar elchixonalari, konsulliklari, savdo, moliya, transport kompaniyalari, BMT, YUNESKO, YUNIDO, YUNISEF, EI, ASEAN, FAO, JB, JST, JBT, JMF va boshqa xalqaro tashkilotlar vakolatxonalarini xodimlari uchun 1992-1994 yy. nashr etilgan maxsus kitoblar va qo‘llanmalar, shu jumladan 陈前软ning基础汉语课本, 石金才ning步步高 va boshqalar tashkil etadi.

Xitoy, AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Fransiya, Kanada, Avstraliya va boshqa bir qator mamlakat diplomatlari, mutaxassisleri va ekspertlarining fikricha, ko‘rsatib o‘tilgan darslik va

qo'llanmalar o'zining zamonaviy metodikasi, mavzularning har qanday o'quvchi uchun dolzarbligi bilan keng omma e'tiborini qozongan.

"Xitoy tili" deb nomlangan ushbu kitobni birinchi qismini siz, azizlarning e'tiboringizga taqdim etar ekanmiz, uni til amaliyoti sari yangi bir qadam sifatida qabul qilishingizni so'raymiz. Uning barchamiz uchun manfaatli bo'lishidam umidvormiz.

第一课
1-dars

对话一

你好
Nǐ hǎo
Salom

A: 你好!

Nǐ hǎo!

Salom!

B: 你好!

Nǐ hǎo!

Salom!

A: 你好吗?

Nǐ hǎo ma?

Yaxshimisiz?

B: 很好。

Hěn hǎo.

Juda yaxshi.

A: 请坐!

Qǐng zuò!

Marhamat, o'tiring!

B: 谢谢。

Xièxie.

Rahmat.

A: 谢谢你。

Xièxie nǐ.

Rahmat.

B: 不客气。

Bú kèqi.
Arzimaydi.

生词 Yangi so'zlar

1. 你	nǐ	(olmosh)	sen
2. 好	hǎo	(sifat)	yaxshi
3. 吗	ma	yordamchi so'z (so'roq yuklamasi)	
4. 很	hěn	(ravish)	juda
5. 请	qǐng	(fe'l)	taklif qilmoq; iltimos
6. 坐	zuò	(fe'l)	o'tirmoq
7. 谢	xiè	(fe'l)	minnatdorchilik bildirmoq
8. 不客气	bú kèqi		arzimaydi

对话二
您贵姓

Nín guì xìng
Sizning familiyangiz nima?

A: 您贵姓?

Nín guì xìng?

Sizning familiyangiz nima?

B: 我姓李。您贵姓?

Wǒ xìng Lǐ. Nín guì xìng?

Mening familiyam Li, sizniki-chi?

A: 我姓卡米洛夫，叫阿利舍尔。

Wǒ xìng Kāmǐluòfū, jiào Ālishěěr.

Mening familiyam Komilov, ismim Alisher.

B: 认识您，我很高兴。

Rènshi nín, wǒ hěn gāoxìng.

Siz bilan tanishganimdan xursandman.

A: 认识您，我也很高兴。

Rènshi nín, wǒ yě hěn gāoxìng.

Siz bilan tanishganimdan men ham xursandman.

B: 再见!

Zài jiàn!

Xayr!

A: 再见!

Zài jiàn!

Xayr!

生词 **Yangi so'zlar**

1. 您	nín	(olmosh)	siz
2. 贵姓	guì xìng		familiyangiz nima
3. 我	wǒ	(olmosh)	men
4. 姓	xìng	(fe'l)	familiya
5. 叫	jiào	(fe'l)	chaqirmoq

6. 认识	rènshí	(fē'1)	tanimoq
7. 高兴	gāoxìng	(sifat)	xursand
8. 也	yě	(ravish)	ham
9. 再见	zài jiàn		xayr
见	jiàn	(fē'1)	ko'rmoq

专名 Atoqli otlar

1. 李	Lǐ	Li (xitoycha familiya)
2. 卡米洛夫·阿里舍尔	Kāmǐluòfū · Ālǐshě'ěr	Komilov Alisher

注释 Izoh

一. 你好 Nǐ hǎo

“你好”是汉语里的问候语。用来打招呼，对招呼的回答也用“你好”。

“你好 (nǐ hǎo)” xitoy tilida asosiy salomlashish usuli hisoblanadi. Unga javoban ham “你好 (nǐ hǎo)” deyiladi.

二. 你好吗 Nǐ hǎo ma

“你好吗”也是问候语，常用于熟人之间。与“你好”不同的是，一般要按实际情况回答。

“你好吗 (nǐ hǎo)” asosan tanishlar orasida ishlatiladigan salomlashish usulidir. “你好 (nǐ hǎo)” dan farqli ravishda, unga aniq javob kerak bo'ladi, masalan:

1. A: 你好!
Nǐ hǎo!

B: 你好!
Nǐ hǎo!

2. A: 你好吗?
Nǐ hǎo ma?

B: 我很好。
Wǒ hěn hǎo.

三. 吗 ma

在陈述句尾加“吗”，不用改变词序即可变为疑问句：

Agar darak gapdagi so‘zlar tartibini o‘zgartirilmagan holda gap oxirida “吗 (ma)” so‘roq yuklamasi qo‘llanilsa, gap so‘roq gapga aylanadi, masalan:

1. 你好!

Nǐ hǎo!

2. 你好吗?

Nǐ hǎo ma?

四. 您 nín

“您”是“你”的敬称，只用于单数。

“您 (nín)” - “你 (nǐ)” ning hurmat shakli hisoblanib, faqat birlikda qo‘llaniladi.

五. 贵姓 guì xìng

“贵姓”是用来询问对方姓氏的礼貌用语，当别人用“贵姓”问自己时，回答不能用“贵”，而说“我姓……”。如：

“贵姓 (guì xìng)” biror kishidan familiyasi so‘ralayotganda hurmat shaklidagi so‘roq gap hisoblanadi. Javob berilayotganda “贵 (guì)” ishlatilmaydi, uning o‘rniga “我姓 (wǒ xìng)” qo‘llaniladi, masalan:

A: 您贵姓?

Nín guì xìng?

B: 我姓李。

Wǒ xìng Lǐ.

六. 中国汉族人的姓名: Xitoyda Han millatining ismlari

汉族人的名字包括两部分，前一部分是姓，一般为一个汉字，后一部分是名，有的是一个汉字，有的是两个汉字。如：

Han millatining ismlari ikki qismdan iborat: birinchi qismi, odatda, bir iyeroglifli familiya, ikkinchi qismi esa bir yoki ikki ieroglifli ism, masalan:

1. 李明 Lǐ Míng
2. 王海东 Wáng Hǎidōng

七. “也” va “很” “yě” va “hěn”

“也”和“很”都是副词。在汉语中，副词一定要放在动词或形容词之前。当“也”，和“很”连用时，“也”要在“很”之前。如：“也(yě)” va “很(hěn)” – ravish. Xitoy tilida ravishlar gapda fe'l va sifatdan oldin keladi. Agar “也(yě)” va “很(hěn)” birgalikda qo'llanilsa, “也(yě)” – “很(hěn)” dan oldin keladi, masalan:

我很高兴。

Wǒ hěn gāoxìng.

阿利舍尔也很高兴。

Ālishě'ěr yě hěn gāoxìng.

练习 Mashqlar

一. 声调练习 (Ohang mashqlari):

nī	Ní	Nǐ	nì
hāo	Háo	Hǎo	hào
hēn	Hén	Hěn	hèn
qīng	Qíng	Qǐng	qìng
zuō	Zuó	Zuǒ	zuò
xiē	Xié	Xiě	xiè
bū	Bú	Bǔ	bù
kē	Ké	Kě	kè
qī	Qí	Qǐ	qì

※1. 韵母“i”上如果有调号，则去掉“i”上的一点，

Agarda “i” yunmusi ustiga ohang belgisi qo'yilsa, u holda “i” ustidagi nuqta tushirib qoldiriladi.

二. 声调练习 (Ohang mashqlari):

guī (※1)	nín2	guǐ	guì
Xīng	Xíng	Xǐng	xìng
wō (uo) (※2)	Wó	Wǒ	wò
Jiāo	Jiáo	jiǎo	jiào
Dā	Dá	dǎ	dà
wēi (※3)	Wéi	wěi	wèi
Gāo	Gáo	gǎo	gào
yē (※4)	Yé	yě	yè
Zāi	Zái	zǎi	zài
Jiān	Jián	jiǎn	jiàn

※1 “uei” 在声母后，省略中间的“e”，写成“ui”，类似的情

况还有 “iou” 和 “uen” 在声母后写成 “iu” “un”。

Agar “uei” shengmudan keyin kelsa, u holda o‘rtadagi “e” tushirilib, “ui” tarzida yoziladi. “iou” va “uen” bilan ham bunday hollarda “iu”, “un” tarzida yoziladi.

※2、3当“u”在一个音节开头，且后边跟有其他元音时，“u”要换成“w”。如：

“u” bo‘g‘in boshida kelib, undan so‘ng tovushlar kelganida “w” tarzida yoziladi, masalan:

uo—►wo ui (uei) —►wei ua—►wa uai—►wai
uan—►wan un (uen) —►wen uang—►wang ueng—
►weng

※4,当“i”在一个音节开头，且后边跟有其他元音时，“i” 换

成“Y”。如：“i” bo‘g‘in boshida kelib, ketidan boshqa tovushlar kelganida “y” tarzida yoziladi, masalan:

ie → ye ia → ya iao → yao iu (iou) → you
ian → yan iang → yang iong → yong

三、轻声练习 (Yengil ohang mashqi) ;

1. Nǐ hǎo ma (※ 2) ?

2. Xièxie.

3. Bú kèqi.

※2. 普通话中有些音节读得又轻又短，叫作轻声。轻声音节不标调号。

Xitoy tilida hech qanday urg‘u olmasdan kuchsiz talaffuz etiladigan bo‘g‘inlar yengil tarzda talaffuz qilinadi. Bunday ohang yengil ohang deyiladi. Yengil ohang belgi bilan ifodalanmaydi.

四. 辨音 (Talaffuzni farqlang):

bu - pu ni - li ge - ke ji - qi ma - fa

五. 辨音 (Talaffuzlarni farqlang) :

1. da—ta jiao—qiao—xiao
 gui—kui zai—cai ni—nin—ning

2. lan—lang ren—reng
 xin—xing jian—jiang

3. guī—guì zuō—zuòjiān—jiàn
 gāo—gào zāi—zài jiāo—jiào

六. 辨调 (第二声和第三声) (ohanglarni farqlang (ikkinchi va uchinchi ohanglar)) :

ní - nǐ háo - hǎo hén - hěn qíng - qǐng

七. 实用会话 (Amaliy dialoglar) :

(1)

1. A: 你好吗?

B: 我很好。

2. A: 谢谢你。

B: 不客气。

3. A: 谢谢。

B: 不谢。

(2)

A: 您好!

B: 您好!

A: 请坐。

B: 谢谢。

A: 您贵姓?

B: 我姓李。

A: 认识您, 我很高兴。

B: 我也很高兴认识您。

八. 完成下列各组对话 (Quyidagi dialoglarni tugating) :

(1)

1. A: 你好!

B: _____

2. A: 请坐!

B: _____

(2)

1. A: 您贵姓?

- B: Nín guì xìng?
我 _____。
Wǒ _____。
2. A: 您贵姓?
B: Nín guì xìng?
我姓 _____ 叫 _____。
Wǒ xìng _____,
jiào _____。
3. A: 您认识阿利舍尔·卡米洛夫吗?
B: Nín rènshí Ālishě'ěr •
Kǎmǐluòfū ma?
_____。
4. A: 请坐!
B: Qǐng zuò!
_____。
5. A: 再见!
B: Zài jiàn!
B: _____。
_____!

第二课

2-dars

对话一

哪国人

Nǎ guó rén

Qaysi davlatdانسiz?

李: 卡米洛夫先生在吗?

Lǐ: Kāmǐluòfū xiānsheng zài ma?

Janob Komilov shu yerdami?

卡米洛夫: 在。啊! 李先生, 请进!

Kāmǐluòfū: Zài. Ā! Lǐ xiānsheng, qǐngjìn!

李: Ha, o, janob Li, marhamat, kiring!

您好! 卡米洛夫先生。

Lǐ: Nín hǎo! Kāmǐluòfū xiānsheng.

Salom, janob Komilov!

卡米洛夫: 您好! 这是我的朋友帖木儿·萨比洛夫。

Kāmǐluòfū: Nín hǎo! Zhè shì wǒde péngyou Tiēmù'ěr·Sàbǐluòfū.

Salom! Bu mening do'stim – Temur Sobirov.

李: 您好! 萨比洛夫先生。

Lǐ: Nín hǎo! Sàbǐluòfū xiānsheng.

Yaxshimisiz, janob Sobirov?

卡米洛夫: 这位是李先生。

Kāmǐluòfū: Zhè wèi shì Lǐ xiānsheng.

Bu – janob Li.

萨比洛夫: 您好! 李先生。

Sàbǐluòfū: Nín hǎo! Lǐ xiānsheng.

Yaxshimisiz, janob Li!

目录

Mundarija

Muqaddima	3
第一课 1-dars	5
第二课 2-dars	15
第三课 3-dars	39
第四课 4-dars	55
第五课 5-dars	71
第六课 6-dars	95
第七课 7-dars	128
第八课 8-dars	143
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	172

XITOY TILI

Mualliflar:

Sabohat Hashimova,
filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Barno Do'smatova,
o'qituvchi

Badiiy muharrir:

Ulug'bek Saidov
Sahifalovchi:
Ibrohim Jo'rayev